

Fityisz a halálra

Kezdem a normál sportokkal: évente tizenhárom bokszoló hal meg a ringben KO következtében – ami félelmetesen magas szám. (A jegyzőkönyvek vezetésének bevezetése óta 500-an nem éltek túl a meccset.) A végzetes agykárosodást szenvedők számáról nem történik említés, pedig minimum a temetőben végzetekhez mérhető a számuk. Mégis sportnak tekinti a közvélemény. Mert a jónévt ért akar látni a pénzéért, és itt legális körülmények között meg is kapja, amit vár. Pedig ez, ismét csak szerintem, már nem sport.

Tudjuk, hogy e tragédiák nem sportszeretetből adódnak: a profi bokszot a pénz mozgatja, és akik belépnek, képesek mindent odaadni a nagy dohányért, életüket is beleértve. Többek közt azért, mert a nyomor gettóból ez az egyetlen kitörési lehetőség. (Érdekes, hogy a ketrec harcokban kevesen halnak meg...) Nem is állnék meg itt, a boksznál, inkább, a többi sportágra tekinte-

nék: a pénz szép lassan tönkre teszi az egykor tiszta „fehér” sportokat is. A Coubertin-i eszményt, az olimpiai ideált.

A látványsportok győztek legelőször. A többi sport a tévé rabszolgája lett, amit a csatorna (képernyő) kér, megadták. Gondolj arra, hogy addig faragták az egykor klasszikus sportnak számító ottusát, amíg a televízió számára elviselhető rövidségű látvány nem lett belőle: eredetileg öt napig tartott – lovaglás, úszás, vívás, lövészet, futás egy-egy napot vett igénybe, de a kertévek türelmetlenek voltak, így lett belőle (hosszas farigcsálás után) egy fél nap alatt lekavarható bohóckodás. Ami még eladható, bár gyanítom, hogy nem sokáig, olimpiai számként fel fogják számolni, mert nem elég képernyőképes. (Magyarul: nem hoz pénzt...)

A sportok etikai hanyatlása (és a rekordok és a teljesítmény hihetetlen megugrása) korunk izgalma és nyomora egyben. Ez utóbbit, már-

mint a morális hanyatlást nem akarom a kertvékre fogni, nagy szerepük van benne, de nem egyedüli bűnösök. A majd minden sportágban megjelenő, évente (félévente) rendezett *pénzes* világbajnokságok ugyanúgy ölik a Coubertin-i eszmét, mint a bicikli-körversenyek kiirthatatlan dopping-ügyei: iszonyú pénz van bennük, páran lebuknak, de a kokszot nem lehet kiirtani: mert a felpörgetett várakozás pénzt hoz. (Fociról most nem is merek írni..., tudod, mi van ott milliárdokban.)

Extrémekben

A haver lenéz a csúcscról (400 méter a tó felszínétől) – „te, innen ez a tó akkora, mint otthon a fürdőkád!”. A bajnok innen ugrik, gyönyörűen repül, de nem számol a kereszt széllel, ami ötven méterrel a tó felszíne felett a sziklához vágja az ugróbajnokot, aki nyomban szörnyethal. A tó vörösre vált, és a halott miatt abba kell hagyni a bemutatót. A Mont Blancról mountain bike-kal leszárguladni isteni élmény, minden méteren ott leselkedik a kaszás, tehát nézhető, bár még ez is kicsit uncsi. A La Manche átúszása nem sport, pénz is kevés benne, mégis van pár elszánt nő vagy férfi – kivétel. Lesz még olyan is, aki az Atlanti-óceánt akarja átúszni (szörfdeszkás már akadt). E sportok mögött csak né-

hány szponzor akad, mert ezek nem képernyőképesek, tehát filléres látványt kínálnak. A néző vért akar, meg is kapja némely extrém sportban. A statisztikák szerint a legtöbb haláleset a bázisugrás során történik, bár a reklámjaikban pont az ellenkezőjét olvashatod.

Amikor Alex Honnold 2017 júniusában kötél, kámpó és társak segítségével nélkül (*free, solo* módon) megmászta a Yosemite Park kilencszáz méteres hegyét, az El Capitan függőleges és majdnem tükörsima sziklaóriását (három és fél óra alatt), nagy mánia lett fantasztikus teljesítménye. Pláne, hogy a National Geographic filmet készített róla. A falmászást lehet tornateremben is csinálni, de az igazi vagányok vad hegyekre vágynak, Európa se jó, Kínába meg Amerikába mennek, ott igazán csábító ez az orosz rulett. Azt elfelejtik, hogy Honnold évekig készült a mászásra, a falon minden centit megjelölt, memorizált, külön gyakorolta a legveszélyesebb – keresztbe ugrást igénylő – repedést, ujjait-karjait naponta tréningeztette. Aztán előbb társak segítségével, kötéllal-kapcsokkal, aztán csak kötéllal gyakorolt, és mikor már mindent tudott, akkor vállalkozott a csúcspdöntésre. Nem úgy van az, hogy csak odamegyek, aztán mászok egyet, vagy sikerül, vagy nem. De most na-

gyon csábító lett minden üvegsima sziklafal. Kiröhögni a halált.

Adrenalin a veszélyzónában

Nem minden extrém sportban leleselkedik a halál, de azok a legkeresettebbek, ahol a legnagyobb az életveszély. Mondjuk, a mai síesiklás a maga százötven kilométeres sebességével, a nyaktörés lehetőségével csak veszélyes, ritkán hal bele valaki, bár életre szóló sérülést össze lehet szedni. Persze azért sport, hogy ügyességgel, tréninggel el lehessen kerülni a végzetet, de az extrémhez kell a leleselkedő halál fűszere, hogy érdemes legyen izgulni rajta, résztvevőként, de nézőként is, élőben is. Mert, valljuk be gyönyörű a mozgásuk, a halál lehetősége csak árnyékként kíséri a versenyzőket. Nem kell vele törődni, csak annyit, amennyi jólesik adrenalin-fröccsként.

Most persze Freudot kéne idézni a „halálvággyal”, de nem lenne találó, mert akik ezeket a sportokat keresik, életerős, amazon csajok, macsó férfiak, legfeljebb exhibicionisták, meg szeretnek a tévében szerepelni. De mégis ezeket a sportokat csinálni csak halállal a hátadon lehet, illetve élvezni, hogy ott matat melletted a kaszás. Ott van a hátadon, de te azt élvezed, hogy legyőződ, hogy akármit csinál, te vagy az erősebb. (Egy

pontig, aztán mérges lesz a Kaszás és a csaj/srác nekivágódik a kerítésnek, és vége.)

Az adrenalinfürdőben jó úszkálni, akár paplanernyőn lógva, akár ötvenméteres hullámokon lovagolni (Hawaii). Ezt a kéjt nem szabad kifelejteni, mert ez az örömhullám eltakarja a halál árnyékát. A normál halandó gyógyszerben, injekcióban veszi be az adrenalin-többletet, az extrémek természetben kapják meg – kéj a köbön.

Az adrenalin mellett a „megmutatom nekik”, villantom magam – vagyis a mindenki felett állás vágya is motiválja a veszéllyel játszó extrémeket. Én többet tudok, mint az előttem rekordot tartó haver, ugrom/szörfölök a legveszélyesebb szikláról, hullámhegyen stb. Az önprezentáció egyik – vészterhes – formája. Hozzátenném: a kisebbrendűség kompenzálása is.

Közben a többi extrémre gondoltam. Pl. a Himalája-mászókra, ahol többen is vannak már, akik sebesülten, fél lábbal akarnak felmenni a K2-re (a legveszélyesebb csúcsra), miközben évente hatszázan állnak sorban engedélyért, hogy kitörhessék a nyakukat. (Most, hogy olvad a hó, legalább egy tucat hulla került elő...) Az életveszély meg a halál addig rendben van, amíg szingli a versenyző, de vannak ott családós

emberek is, ha azok megfagynak, eltűnnek, nyomorékok lesznek, ott-hon a családjuk bánja. Az extrém sport csak látszatra magánszám: a hozzátartozók szenvedik meg igazán a balesetek következményeit.

Halálvágy 2

A halálélménnyel való flörtöléshez visszatérve, van itt még valami más is. Ha hihetünk Nádas Péter halálközeli állapota részletes bemutatásának, amit Mihancsik Zsófia: *Nincs mennyezet, nincs földem* című interjúkötetében olvashatsz – azokban a végső pillanatokban van valami boldogság-féle is, eufória vagy mi. Bár szkeptikus vagyok eme élménnyel kapcsolatban, de el tudom képzelni, és vigasztal is a végső órákra való tekintettel. Bár a példa nem stimmel, hiszen az extrémekben, ha baj van, hirtelen jön a vég, Nádasnál meg ez egy folyamat, azaz időben elhúzódó élmény volt. De visszatérve az extrém mániákhoz, e sportok űzését az is tüzezi, hogy sokezren, tán millióan látják, milyen vagány vagy. A Nat-Geo mutogatja, ha meg nem, fel lehet rakni a netre, és követők száz-ezrei néznek-csodálnak. Érdekes, hogy azt a sok nyomorékot, tolószékest, félkarút stb. nem akarják látni, akik leestek, balesetet szenvedtek, és most spenótként élik életüket, azok legyenek láthatatlanok.

De nem csak a halál ül a hátadon. A félelmet is le kell küzdeni. Van, akit valóban nem érdekel a veszély, született vagány, van, aki elfojtja valahogy, van, akit meg épp a félelem inspirál még veszélyesebb kunsztokra. A félelem emberi tulajdonság, elnyomni lehet, megszüntetni nem. A veszélykeresésre születni kell.

Van azonban itt egy rejtett csapda. A halállal szembenézni nem csak bátorság meg férfibüszkeség dolga. E szembenézés – tükör is, benne az ember egy pillanatra igaz valójában mérheti fel magát. Persze valóban csak egy pillanatra, több idő nem adatik, de benne van a pakliban. Azok között, akik vállalják az ilyen extrém szituációkat, akad pár olyan kísérletező, aki önmaga igaz valójára kíváncsi. Megkapja, bár nagy árat fizet érte. Lehet, hogy az adott pillanatban hős, megússza a bajt, de ebben az örült kockázatban rejlő teher lelki traumaként kihat későbbi életére is. Arról nem is szólok, hogy pl. a háromszáz kilométeres futás betonon-aszfalton csodálatra méltó teljesítmény MA, de a versenyző ötvenéves korára kripli lesz, mert az összes ízülete megsínyli a kemény talajon való futást, akármilyen puha sportcipőben veszi a távot. Na, erről se nincs szó e lelkesedésben. Sport – élet, erő, egészség. (Kivéve, mikor tolószék...)

Ui.: „Slow down!”

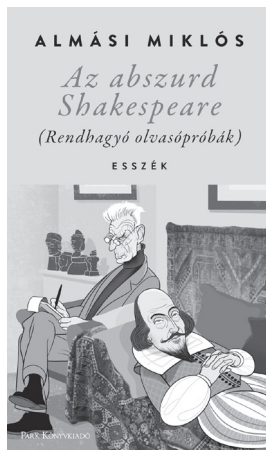
Az extrémek (ezen belül a száguldózók) ellenében megalakult a lassítók tábora (*Slow movement*): ne kapkodj, lassítsd le életritmusod, örülj a perc-

nek, órának, lustálkodj szabadon, lelkifurdalás nélkül. Ezt persze a mai civilizáció bünteti, vagy gyakorlóját, mint semmittevőt megbélyegezi. Szóval ez az út nem járható. Pedig – nem folytatom.

Még egy szóra!

Már üzletben van az új könyvem: *Az abszurd Shakespeare* című, mindent kiforgató „olvasópróba”-sorozat. Vicces dolgokat találsz benne, mert a darabok szövegei mögött feldereng egy sor eddig nem ismert dráma: Beckett, az analitikus és Shakespeare-páciens titkos találkozója... Jó mulatást!

Almási Miklós

Park Kiadó, 278 oldal, 2990 Ft